

Hemşirelikte Teorik Eğitim ve Mesleki Uygulama Arasındaki Etkileşimin, Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeyi ile İlişkisi

The Relationship of the Interaction Between
Theoretical Education and Professional Practice in
Nursing With the Self-Efficiency Level of Students

Behire SANÇAR¹, Aynur ÇELİK², Meryem Türkan IŞIK³

¹ Toros Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü
• behiresancar@gmail.com • ORCID > 0000-0003-1053-6688

² Toros Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, İlk ve Acil Yardım Bölümü
• aynur.celik@toros.edu.tr • ORCID > 0000-0002-8374-9089

³ Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı
• turkaner@mersin.edu.tr • ORCID > 0000-0002-4091-8583

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 20 Nisan / April 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 14 Temmuz / July 2021

Yıl / Year: 2021 | Cilt – Volume: 6 | Sayı – Issue: 2 | Sayfa / Pages: 401-418

Atıf/Cite as: Sançar, B., Çelik, A. ve Işık, M.T. "Hemşirelikte Teorik Eğitim ve Mesleki Uygulama Arasındaki Etkileşimin, Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeyi ile İlişkisi - The Relationship of the Interaction Between Theoretical Education and Professional Practice in Nursing With the Self-Efficiency Level of Students". Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi- Journal of Samsun Health Sciences 6(2), Ağustos 2021: 401-418. <https://doi.org/10.47115/jshs.918390>

Sorumlu Yazar: Behire SANÇAR

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Health Sciences, Samsun, Turkey. All rights reserved.

HEMŞİRELİKTE TEORİK EĞİTİM VE MESLEKİ UYGULAMA ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN, ÖĞRENCİLERİN ÖZ YETERLİK DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİ

ÖZ:

Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelikte teorik eğitim ve mesleki uygulama arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin öğrencilerin öz yeterlik düzeyi ile ilişkisini incelemektir.

Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı türde olan araştırmanın örneklemini, Mersin Üniversitesi ve Toros Üniversitesinde 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim gören 178 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Veriler SPSS paket programında ortalama, yüzdelik ve independent sample t testi ile analiz edildi.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %72.9 kadın ve %74.2'si 21-25 yaş arasındadır. Öğrencilerin 56.7'si verilen teorik eğitimin uygulama konuları ile uyumlu olduğunu bildirdi. Öğrencilerin %51.1'i sağlık çalışanlarının kendilerine güven duyduğunu düşündüğünü, %57.9'u hastaların kendilerine güven duymadığını düşündüklerini belirtti. Ancak öğrencilerin yarıdan biraz fazlasının teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulamadığı ve okulda verilen teorik eğitimi yeterli bulmadıkları tespit edildi. Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin, genel öz yeterlik ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasının 31.14 ± 5.93 olduğu bulundu.

Sonuçlar ve Öneriler: Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin, teorik eğitim ve mesleki uygulamanın etkileşimi konusunda daha çok olumsuz düşüncelere sahip oldukları sonucuna ulaşıldı. Teorik eğitim ile mesleki uygulamadaki etkileşimi olumlu olarak değerlendiren öğrencilerin, öz yeterlik düzeylerini daha yüksek algıladıkları görüldü. Mesleki uygulamanın teorik eğitim konularını bire bir uygulama şansı veren kliniklerde yaptırılması, öğrencilerin öz yeterlik algılarını geliştirecek uygulamalar planlanması ve yürütülmesi önerildi.

Anahtar Kelimeler: *Beceri kazanma; Hemşirelik; Mesleki uygulama; Öz yeterlik; Teorik eğitim*

THE RELATIONSHIP OF THE INTERACTION BETWEEN THEORETICAL EDUCATION AND PROFESSIONAL PRACTICE IN NURSING WITH THE SELF-EFFICIENCY LEVEL OF STUDENTS

ABSTRACT:

Aim: The aim of this study is to examine the interaction between theoretical education and professional practice in nursing and the relationship between this interaction and students' self-efficacy level.

Method: The sample of the study, which is cross-sectional and descriptive, consisted of 178 nursing students studying at Mersin University and Toros University in the 2020-2021 academic year. The data were analyzed using mean, percentage and independent sample t test in SPSS package program.

Results: 72.9% of the students participating in the study are female and 74.2% are between the ages of 21-25. 56.7 of the students stated that the theoretical education provided was compatible with the application subjects. 51.1% of the students stated that they felt that healthcare workers had confidence in themselves, and 57.9% of them thought that the patients did not trust themselves. However, it was determined that a little more than half of the students did not find the chance to apply theoretical education one-to-one in professional practice and did not find the theoretical education given at school sufficient. In the study, it was found that the average score the nursing students got from the general self-efficacy scale was 31.14 ± 5.93 .

Conclusions and Suggestions: In the study, it was concluded that nursing students have more negative thoughts about the interaction of theoretical education and professional practice. It was observed that students who positively evaluated the interaction between theoretical education and professional practice perceived their self-efficacy levels higher. It was suggested that the professional practice should be carried out in clinics that give the opportunity to apply theoretical education subjects one-to-one, and practices that will improve students' self-efficacy perceptions should be planned and carried out.

Keywords: *Nursing; Self-efficacy; Skill acquisition; Theoretical training; Vocational practice*

GİRİŞ

Hemşirelik mesleği uzun yıllar öncesinden var olan ve önemini gün geçtikçe arttıran nadir mesleklerdendir. Hemşirelik sadece bilgi değil beceri yeteneğini de barındıran bir meslektir. Hemşirelik mesleğindeki beceri kısmı ise eğitim hayatındaki mesleki uygulamalar ile geliştirilebilir ve bilgi ile de şekillenir (Boztepe ve Terzioğlu, 2012; Gedük-Aydemir, 2018).

Hemşirelik eğitimi dünyada ve ülkemizdeki eğitim programları içinde önemli bir yer tutmaktadır. Tüm klinik ortamlar bilginin kolayca beceriye aktarılmasında için tutarlı bir öğrenme süreci oluşturur, öğrencilerin öğrenme deneyimini geliştirir, klinik uygulamaya hazırlıklarını aktif olarak yönetmelerine ve öz yeterliklerini geliştirmelerine yardımcı olur (Henderson et al., 2018). Ülkemizde hemşirelik eğitimi YÖK verilerine göre hemşirelik fakültesi, hemşirelik yüksekokulu, hemşirelik ve sağlık hizmetleri ismi altında sürmektedir. Bu verilere göre, fakülte adı altında eğitim veren, ücretsiz/tam burslu ve ücretli, Türkçe ve İngilizce eğitim veren 191 program bulunmaktadır. Ayrıca yüksekokul adı altında 55 program ve hemşirelik ve sağlık hizmetleri adı altında eğitim veren, devlet, vakıf ve KKTC üniversiteleri bünyesinde üç program mevcuttur (YÖK, 2020).

Kapsamı ve önemi göz önüne alındığında hemşirelik eğitiminin önemi açıkça görülmektedir. Sadece kişilerin değil ülkenin refahını da etkileyen sağlık hizmetlerinin kaliteli sunumu çok önem arz etmektedir. Türkiye'de 2020 yılı verilerine göre 204969 hemşire tarafından sunulmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2020). Bu göstergeler doğrultusunda, hemşirelerin sağlık profesyonelleri arasında büyük çoğunluk oluşturdukları görülmektedir. Bu bağlamda hemşirelik eğitiminin son derece iyi koşullarda ve etkili şekilde sunulması gerekmektedir. Hemşirelik eğitim teknikleri arasında klinik uygulamanın önemli bir yeri vardır. Klinik uygulama dünyada olduğu gibi Türkiye'de de örgün eğitim ile birlikte verilmektedir. Bilim ve sanat mesleği olan hemşireliğin, vazgeçilmez bileşenleri teorik eğitim, laboratuvar ve klinik uygulamalardır. Hemşirelikte beceri geliştirmede bilgi ve klinik uygulamanın paralel olması öğrenci hemşirenin gelişiminde bütünlüğü sağlamaktadır (Henderson et al., 2018; Kim et al., 2018; Perry et al., 2018).

Öz yeterlik konusu son yıllarda araştırılmaya başlanmış ve ilk kez Albert Bandura (1997) tarafından kullanılmış bir kavramdır. Algılanan öz yeterlik, insanların yaşamlarını etkileyen olayları etkileme yeteneklerine olan inançlarıyla ilgilidir. Bu temel inanç, insan motivasyonunun, performans başarılarının ve duygusal iyiliğin temelidir (Bandura, 2010). Ülkemizde öz yeterlik testleri çok sık yapılmaya da öz yeterliğin sağlık değerlendirmeleri ile anlamlı ilişkisinin bulunduğu gösteren araştırmalar daha vardır (Özpulat, 2016). Sıklıkla sosyal öğrenme kuramında kullanılmış olsa da hemşirelikle ilgili çalışmalarda da başvurulmuştur. Hemşirelik ile ilgili çalışmada hemşirelerde öz yeterlilik algısının girişimci davranışa etkisi ve hemşirelerin demografik özelliklerine göre öz yeterlilik algısı ve girişimci davranışların farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlilik algılarının artması durumunda, ihtiyaç duydukları girişimci davranış tutumlarını daha fazla yaygınlaştıracak, böylelikle hemşirelikte tanılama, bakım ve tedavi yönteminde daha etkin ve verimli hale gelecektir (Türe & Akkoç, 2019).

Savcı ve ark. (2019) yaptıkları araştırmada mesleki uygulama yapılan alanlarda ortamın öğrenciler için iyileştirilmesinin önemini vurgulayarak mesleki uygulamanın önemini işaret etmişlerdir. Bir başka araştırma okul ve hastanenin işbirliği içinde olması gerektiğini vurgulanmıştır (Alparslan, 2017). Şentürk-Erenel ve ark. (2008) yaptıkları araştırmada mesleki uygulamanın son dönemlerdeki intörlük uygulamasının mesleki gelişim üzerinde yararlı etkisinin olduğunu ve bu uygulamanın uygun şartlarda devam etmesi gerektiğini bildirmiştir. Hemşirelik eğitimine ilişkin yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %81.1'i teorik bilgisini uygulamaya aktarabildiğini, %60.4'ü klinikte yaptığı uygulamaların yaratıcılığını geliştirdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %75.5'i klinik uygulamalardan sonra kendini başarılı hissettiğini belirtmiştir (Taşçı, 2006).

Hemşirelik eğitiminde teorik eğitim ile klinik uygulama arasındaki etkileşimi ve öğrencilerin motivasyonunu ve öz yeterlik algılarını ne kadar etkilediğini saptamak önemlidir. Bu çalışmanın amacı; hemşirelikte teorik eğitim ve mesleki uygulama arasındaki etkileşimin, öğrencilerin öz yeterlik düzeyi ile ilişkisini incelemektir.

Araştırma Soruları

1- Hemşirelikte teorik eğitim ve mesleki uygulamaya ilişkin öğrencilerin düşüncesi nedir?

2.a- Hemşirelikte teorik eğitime ilişkin öğrencilerin düşüncelerinin öz yeterlik düzeyi arasında anlamlı ilişki var mıdır?

2.b- Hemşirelikte mesleki uygulamaya ilişkin öğrencilerin düşüncelerinin öz yeterlik düzeyi arasında anlamlı ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Şekli

Bu çalışma kesitsel tanımlayıcı bir çalışma olarak gerçekleştirildi.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özelliği

Bu araştırma 2020-2021 yılı güz döneminde Mersin ilinde bulunan iki üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören 2, 3 ve 4 sınıf öğrencileri ile gerçekleştirildi. Araştırma kapsamımızda bulunan Mersin Üniversitesi'nde 174 saat mesleki uygulama yürütülmekte iken Toros Üniversitesi'nde 104 saat mesleki uygulama yapılmaktadır.

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini iki üniversitenin hemşirelik fakültesi öğrencileri oluşturdu. Araştırmada örneklemini iki üniversitenin 2,3,4 sınıfına kayıtlı ve klinik uygulamaya yapmış olan, araştırmayı katılmayı kabul eden öğrenciler bilgilendirme ve olur verme sonrası araştırmaya dâhil edildi. İlgili üniversitelerin hemşirelik fakültesine kayıtlı 2020-2021 akademik takviminde 615 (Mersin Üniv.) ve 264 (Toros Üniv.) öğrenci bulunmaktadır.

Araştırmanın Örnekleme ve Öğrencilerin Özellikleri

Araştırmada ölçek maddelerinin doğru çalışabilmesi için her ölçek maddesine karşılık 10 katı öğrenci ile çalışılmalıdır (Büyüköztürk, 2002). Veri toplama da kullanılan ölçeklerden Genel Öz yeterlik Ölçeği 10 maddeden oluşmaktadır. Örnekleme en az $10 \times 10 = 100$ öğrenci oluşturmalıdır. Araştırmanın örnekleme, 18 yaşın üstünde, hastanede klinik ve diğer sağlık kurumlarında klinik uygulamasına çıkmış ve araştırma hakkında bilgilendirildikten sonra katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencileri dâhil edildi. Bunun dışında kalan öğrenci hemşireler araştırmaya dâhil edilmedi. Araştırmanın örneklemini iki üniversitedeki 178 öğrenci oluşturdu.

Verilerin Toplanması

Veri toplama formu; araştırmacılar tarafından literatür taranarak oluşturulan “Öğrenci tanılama formu” ve “Genel Öz yeterlik Ölçeği” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Öğrenci Tanılama Formu: Öğrenci Tanıtım Formunda 4 soru (yaş, cinsiyet, üniversitesi, sınıfı) ve literatür taranarak öğrencilerin eğitiminde teorik eğitim ve mesleki uygulamanın etkileşimi belirlemeye yönelik 11 soru bulunmaktadır

Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ): Schwarzer ve Jerusalem tarafından 1979 yılında geliştirilen ölçeğin son şekli 1995 yılında verilmiştir (Schwarzer & Jerusalem, 1995). Türkçeye uyarlanması 2010 yılında Aypay tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması ile gerçekleştirilmiştir (Aypay, 2010). On maddeden oluşan ve dörtlü likert tipi (tamamen yanlış=1, tamamen doğru=4) formundaki ölçeğin on maddenin toplamı için hesaplanan cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının 0.83 olduğu belirlenmiştir. Ölçekten en düşük 10 ve en yüksek 40 puan alınmaktadır.

Maddelerde yüksek puan almak yüksek seviyedeki genel öz yeterliğe işaret etmektedir. Bu araştırmada ölçeğin cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı 0.919 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Formlarının Uygulanması

Araştırma 10.11.2020/10.01.2021 tarihleri arasında, araştırmanın amacı konusunda bilgi verildikten sonra, araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerine online olarak form gönderilerek uygulanmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden yaklaşık 10-15 dakikada soru formlarının doldurulacağı ön görülmüştür.

Etik Boyut

Araştırmanın yapılabilmesi için ilgili kurum ve bir üniversitenin girişimsel olmayan etik kurulundan (Karar sayısı: 55 ve Tarih:18.10.2020) izin alındı. Genel Öz yeterlik Ölçek'inin kullanımı için Aypay'dan e-mail yolu ile izin alındı. Katılımcılar araştırma konusunda yazılı olarak bilgi verildikten sonra, araştırmaya katılmak isteyenler dâhil edildi.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 21.0 software (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) programı kullanıldı. Kategorik verilerin tanımlayıcı istatistikleri sayı ve yüzde olarak, sürekli değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri ortalama \pm standart sapma ve minimum-maksimum değerleri ile verildi. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak alındı. Verilerin analizlerde independent sample t testi ve analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Elde edilen bulgulara göre hemşirelik öğrencilerinin, tanımlayıcı özellikleri ve teorik eğitim ile mesleki uygulamanın etkileşimini belirlemeye yönelik görüşleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin, tanımlayıcı özellikleri ve teorik eğitim ile mesleki uygulamanın etkileşimini belirlemeye yönelik görüşlerine göre dağılımı			
Öğrencileri Tanıtıcı Özellikler		n	%
Öğrenim gördüğü üniversite			
	Toros	65	36.5
	Mersin	113	63.5
Cinsiyet			
	Kadın	130	73.0
	Erkek	48	27.0

Yaş			
	18-20 yaş	38	21.3
	21-25 yaş	132	74.2
	26 yaş ve üstü	8	4.5
Sınıf			
	2. Sınıf	38	21.3
	3. Sınıf	46	25.8
	4. Sınıf	94	52.8
Klinik uygulama yeri			
	Yataklı Kurum	136	76.4
	Yataksız Kurumlar (ASM)	21	11.8
	Diğer (Huzurevleri, çocuk esirgeme vb.)	21	11.8
Haftalık uygulama süresi			
	1 Gün (10 saat)	90	50.6
	2 Gün (20 saat)	61	34.3
	3 Gün (30 saat)	27	15.2
Teorik Eğitim Soruları			
Verilen teorik eğitimin, hastalarla etkili iletişim kurabilmede yeterlilik durumu			
	Evet	85	47.8
	Hayır	93	52.2
Verilen teorik eğitim konuları ile uygulamaların uyumluluk durumu			
	Evet	101	56.7
	Hayır	77	43.3
Verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama durumu			
	Evet	79	44.4
	Hayır	99	55.6
Uygulama Eğitimi Soruları			
Uygulamadaki gözlemler sonucunda, okulda verilen eğitimin yeterlilik durumu			
	Evet	81	45.5
	Hayır	97	54.5
Uygulamada kurum çalışanlarının talebiyle meslek dışı işler yapma durumu			
	Evet	66	37.1
	Hayır	112	62.9
Uygulama yerinde hastaların öğrenci hemşireye güven duyma durumu			
	Evet	75	42.1
	Hayır	103	57.9
Uygulama yerinde sağlık profesyonellerinin öğrenci hemşireye güven duyma durumu			
	Evet	91	51.1
	Hayır	87	48.9
Toplam		178	100

Araştırmadaki hemşirelik öğrencilerinin %63.5'i Mersin Üniversitesinde eğitim almakta olup %73'ü kadın, %74.2'si 21-25 yaş arasında ve %52.8'i 4.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %76.4'ü yataklı kurumda ve %50.6'sı haftada bir gün (10 saat) uygulama yaptığı saptandı. Öğrencilerin %56.2'si haftalık uygulama süresinin mesleki uygulama için yeterli olmadığını ve %52.2'si okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurmak için yeterli olmadığı belirlendi. Öğrencilerin %79.8'i mesleki uygulamanın kendilerine tecrübe kazandırdığını ve %56.7'si okulda verilen teorik eğitim konuları ile kurumlardaki uygulamanın birbiri ile uyumlu olduğu bulundu. Öğrencilerin %55.6'sı okulda verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulamadığını, %54.5'i okulda verilen eğitimin yeterli olmadığını belirttikleri saptandı. Öğrencilerin çoğunluğu (%62.9) kurum çalışanlarının isteği ile mesleği dışında bir iş yapmadığını, %51.1'i uygulama yerinde çalışanların kendilerine güven duyduğunu ancak %57.9'u hastaların kendilerine güvenmediğini hissettiklerini belirtti (Tablo 1). Bunun yanı sıra araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin, genel öz yeterlik ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasının 31.14±5.93 (min:17, max:40) olduğu bulundu (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrenci hemşirelerin GÖYÖ toplam puan dağılımı

	n	Ölçek Toplam Puan Ortalaması ±SD	Ölçek Toplam Puan (min:10, max:40)
GÖYÖ	178	31.14±5.93	17-40

Öğrencilerin GÖYÖ puanları, mesleki uygulamanın mesleki tecrübe kazandırma durumuna verdikleri yanıtlara göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$;Tablo3). Öğrencilerden mesleki uygulamanın kendilerine mesleki tecrübe kazandırma durumuna ilişkin soruya “evet” cevabını verenlerin GÖYÖ toplam puan ortalamaları “hayır” diyenlerin ortalamalarından daha yüksekti

Öğrencilerin GÖYÖ'nden aldıkları puanlar, okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurabilmede yeterli olup olmadığına ilişkin soruya verdikleri yanıtlara göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$;Tablo3). Üniversitede verilen teorik eğitim, kurumlarda hastalarla etkili iletişim kurabilme durumuna ilişkin soruya “yeterli” cevabını verenlerin GÖYÖ toplam puan ortalamaları “yetersiz” diyenlerin ortalamalarından daha yüksektir. Öğrencilerin GÖYÖ'nden aldıkları puanlar, okulda verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulup bulmamaya ilişkin soruya verdikleri yanıtlara göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$;Tablo3). Üniversitede verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama durumuna ilişkin soruya “evet” diyenlerin GÖYÖ toplam puan ortalamalarının “hayır” diyenlerin ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlendi.

Öğrencilerin GÖYÖ puanları, uygulama yerinde hastaların hemşirelik öğrencisine güven duyup duymamaya ilişkin soruya verdikleri yanıtlara göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0.05$; Tablo3). Uygulama yerinde hastaların hemşirelik öğrencilerine güven duyma durumuna “evet” cevabını verenlerin GÖYÖ toplam puan ortalamaları “hayır” diyenlerden daha yüksektir.

Araştırma kapsamında yapılan diğer farklılık testlerine göre, hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin GÖYÖ puanları; okula, cinsiyete, yaşa, sınıfa, uygulama yerine, haftalık uygulama süresine, haftalık uygulama süresinin yeterli olup olmamasına göre istatistiksel açıdan önemli farklılık göstermedi. Buna ek olarak, öğrencilerin teorik eğitim konuları ile kurumlardaki uygulamaların birbiri ile uyumluluk durumu, okulda verilen eğitimin yeterlilik durumu, kurum çalışanlarının isteği ile meslek dışında işler yapma durumu ve çalışanların stajyere güven duyma durumu konularındaki sonuçlar ile anlamlı farklılık olmadığı saptandı ($p>0.05$; Tablo3).

Tablo 3. Öğrencilerin GÖYÖ puanlarının mesleki uygulama değişkenleri ile karşılaştırılması

Mesleki Uygulama Değişkenleri	GÖYÖ Puanları				
	n	Ortalama	SD	Test	p
Teorik Eğitim Soruları					
Çalışma koşullarından memnun olma durumu					
Evet	85	32.21	6.02	2.33**	0.021*
Hayır	93	30.16	5.71		
Verilen teorik eğitimin uygulamada bire bir uygulanma durumu					
Evet	79	32.19	5.99	2.13**	0.035*
Hayır	99	30.30	5.78		
Uygulama Eğitimi Soruları					
Uygulamanın mesleki tecrübe kazandırma durumu					
Evet	142	31.77	5.68	2.85**	0.005*
Hayır	36	28.67	6.32		
Uygulama yerinde hastaların öğrenci hemşireye güven duyma durumu					
Evet	75	32.49	5.98	2.64**	0.009*
Hayır	103	30.16	5.72		

*: $p<0,05$, **student-t testi

TARTIŞMA

Hemşirelik eğitimindeki mesleki uygulamalar, hemşirelik mesleği için olmazsa olmaz becerileri geliştirir ve öğrencilerin mesleği öğrenmeleri için uygun bir ortam oluşturur. Bu yararları göz önüne alındığında, mesleki uygulamaların yeterli sürelerde, uygun koşullarda ve en az sorunla yapılması gerekmektedir. Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin yarıdan fazlası haftalık uygulama süresinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, klinik uygulamalarda süre yetersizliği yaşadıkları en önemli stres nedenlerinden biridir (Dutile et al., 2011; Tosun ve ark., 2008). Uygulama sürelerinin yetersiz olması öğrencilerde strese neden olabildiği, yeterli uygulama yapamamaya ve mesleki uygulamaları öğrenmelerini olumsuz etkileyen neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadaki öğrencilerin yarıdan fazlası okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurmak için yeterli olmadığı belirlendi. Mesleki uygulama ile teorik eğitimin ilişkisini inceleyen bir araştırmada hemşirelik öğrencilerinin %51,6'sı teorik bilgisinin ilgili staj için yeterli olmadığını ifade etmiştir (Kılıçhan ve ark., 2009). Yapılan bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakını (%91.1) hastalarla iletişimlerinin iyi olduğu düşüncesinde iken hasta ile iletişimde sorun yaşayanların %59.2'si klinik uygulamalarda sağlık personelinin olumsuz davranışlarının hasta ile iletişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Kahyaoğlu-Süt ve ark. 2015). Çamveren ve ark. (2019) hemşirelik beceri eğitimlerinde kullanılan yenilikçi yöntemlerin, klinik ortama geçişi kolaylaştırması, iletişim becerilerini artırması bakımından hemşirelik eğitime olumlu katkı sağladığını belirtmiştir. Literatüre bakıldığında teorik eğitimin, mesleki uygulama hastalarla iletişim kurma bakımından farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Etkili iletişim kurmak ve bunu sürdürmek, bireylerin kişisel özellikleri, kültür yapıları ve konuya ilgi duyup duymamaları gibi çok farklı yönleri olan bir konu olduğundan, çalışmamızın sonuçları neden-sonuç ilişkisi bakımından araştırılması gerektiği ortaya konmalıdır.

Araştırmadaki öğrencilerin çoğunluğu mesleki uygulamanın kendilerine tecrübe kazandırdığını ve yarıdan fazlası da okulda verilen teorik eğitim konuları ile kurumlardaki uygulamanın birbiri ile uyumlu olduğunu ifade etmiştir. Hemşirelik öğrenciler ile yapılan bir çalışmada %62.5'i teorik içeriğin yeterli olmadığını (Gezer & Temel, 2019), verilen teorik ve beceri eğitiminin (%62.6) yetersiz bulunduğunu belirtmiştir (Sönmez & Gürlek-Kısacık, 2020). Karadağ ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %46,6'sının okullarda çok fazla gereksiz teorik bilgi aldığını, %43.2'sinin eğitimin kalitesinin düşük olduğunu belirlenmiştir. Taştekin ve ark. (2016) hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamdaki doyum düzeyleri ve etkileyen faktörlerin incelendiği bir çalışmada, öğrenciler okulda aldıkları tüm uygulamalı derslerle ilgili kliniklere çıkamadıkları saptanmıştır. Ya-

pılan çalışmalarda hemşirelik eğitiminde yenilikçi yöntemlerin klinik uygulamaya geçişinde katkı sağlayacağı, hemşirelik eğitiminde çok fazla teorik bilgi yer aldığı ve eğitim kalitesinin yetersizliği ve alınan derslerle ilgili uygulama alanlarına çıkılamadığından söz edilmektedir. Bu faktörler göz önüne alındığında, mesleki uygulamanın uygun şartlarda yapılamadığı ve teorik eğitimin uygulamaya destek olacak şekilde düzenlenemediği düşüncesinin hâkim olduğu söylenebilir.

Araştırmamızda öğrencilerin yarısından fazlası okulda verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Taştekin ve ark. (2016) tarafından yapılmış olup teorik eğitimin mesleki uygulamada bire bir kullanımına ilişkin olarak, hemşirelik öğrencilerinin %66.2'sinin hastaların bakım ve tedavileri konusunda bilgileri doğrultusunda hastaya müdahale edebildikleri belirtilmiştir (Taştekin ve ark., 2016). Hemşirelik öğrencilerinin memnuniyet düzeylerini inceleyen bir çalışmada da öğrencilerin tüm eğitim-öğretim hizmet ve olanaklarından orta düzeyde memnun olduğu, en memnun oldukları alanların eğitim öğretimin niteliği ve öğretim elemanları olduğu bildirilmiştir (Balcı-Yangın & Kırca, 2013). Yapılan çalışmalar ile araştırma sonuçlarımız paralellik göstermektedir. Bunun nedeni, araştırmadaki öğrenci grubunun uygulamaya çıktıkları kurumların politikalarıyla engeller yaşayabileceği gibi öğrenci hemşirelerin klinik uygulamalara yönelik beklentiyle ilgili olabilir.

Araştırmamızda öğrencilerin 3/2'si (%62.9) mesleki uygulama sırasında kurum çalışanlarının isteği ile mesleği dışında bir iş yapmadığını bildirmişlerdir. Yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda en fazla karşılaştıkları sıkıntılardan birinin klinik uygulama sırasında görevleri dışında sorumluluk almaları olduğu bildirilmiştir (Taştekin ve ark., 2016). Bunun yanında, Akyüz ve ark. (2007) çalışmalarında hemşirelerin çalışma süreleri yükseldikçe öğrencilerin klinikteki varlıklarının iş yükünü arttırdığını düşündüklerini belirlemişlerdir. Bu durum iş yükü artan hemşirelerin öğrencilerden görevleri dışında iş yapmalarını bekleme olasılığının mümkün olabileceğini düşündürmüştür. Bu düşünceyi destekleyen bir çalışmada, öğrenci hemşirelerin staj günlerinde klinik hemşirelerine destek olmaları nedeniyle iş yüklerinin azaldığını belirten hemşire oranı oldukça yüksek bulunmuştur (Polat ve ark., 2018). Yapılan çalışmaların aksine araştırma sonucumuz da öğrencilerin klinik uygulama alanlarında meslektaşları tarafından uygulamalarda desteklendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin %51.1'inin uygulama yerinde çalışanların kendilerine güven duyduğunu düşündüğü ancak %57.9'unun hastaların kendilerine güvenmediğini düşündükleri sonucuna ulaşıldı. Yapılan bir çalışmada hemşirelerin öğrenci hemşirelerle birlikte uygulama yaparken öğrencilerin hata yapmasından endişe duyduklarını (%69) ifade ettikleri belirlenmiştir (Aydın & Argun, 2010). Bu sonuç hemşirelerin öğrencilere güven duymadığı şeklinde yo-

rumlanabilir. Bu veriler sonucunda araştırmamızda hemşirelik öğrencilerine, meslektaşları tarafından verilen desteğin yapılan çalışmalardan daha yüksek seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmadaki hemşirelik öğrencilerin hastaların stajyerlere güvenmediğini düşünmelerinin nedeni, hastane ortamında yapılan tıbbi hatalara şahit olmalarından kaynaklanabilir. Nitekim bu konuda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Kır-Biçer (2020) tarafından yapılmış ve öğrenci hemşirelerin %59.7'sinin uygulama alanında tıbbi hataya tanık oldukları bulunmuştur. Aynı çalışmada öğrenci hemşirelerin de %24'ünün tıbbi hata yaptığını belirttiği bildirilmiştir (Kır-Biçer, 2020). Ayrıca öğrenci hemşirelerin uygulama alanlarında bazı hatalar yaptığını, mesleğe yeni başlayan hemşirelerle öğrenci hemşirelerin hata yapma risklerinin daha fazla olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Ak ve ark., 2019; Bayındır-Çevik ve ark., 2015; Ünver ve ark., 2014). Hastanede profesyonel olarak görev yapan sağlık çalışanlarının tıbbi hata yapıyor olmaları, öğrencilerin de tıbbi hata yapma olasılığını gündeme getirebilir. Öğrenciler tıbbi hata yapıldığına ne kadar çok inanıyorsa, hastaların kendilerine güvenmediğini düşüncesine kapılmaları o kadar beklenen bir durum olabilir.

Araştırmadaki hemşirelik öğrencilerinin GÖYÖ'nden aldıkları toplam puan ortalaması (31.14±5.93) oldukça yüksek düzeyde bulunmuştur. Uysal ve ark. (2013) tarafından aynı ölçek kullanılarak yapılan çalışmada, eğitim fakültesinde görevli akademisyenlerin öz yeterliklerinin, 32.65±4.58 düzeyinde olduğunu saptamıştır. Dikmen ve ark. (2016)'nın hemşirelik öğrencilerinin genel öz yeterlik düzeylerini inceledikleri çalışmada öğrencilerin öz yeterlik puanlarının ölçek ortalamasının üstünde olduğu (23-115 puan arasında, 81.83±21.51) bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin çalışmamızda tespit edilen öz yeterlik düzeylerinin literatür ile benzer şekilde yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bunun nedeni öğrencilerin hemşirelik eğitimi aldıkları okulun genel özellikleriyle ilgili olabildiği gibi, kişisel özelliklere de bağlı olabilir.

Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre, mesleki uygulamanın kendisine tecrübe kazandırdığını belirten hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin daha yüksek (3.18±0.57) olduğunu söylemek mümkündür. Gezer ve Temel (2019) cerrahi hastalıkları hemşireliği dersi uygulamasına çıkan öğrencilerde klinik performans öz yeterliğini inceledikleri çalışmada, öğrencilerin %64.3'ü hemşirelik bölümündeki eğitimden memnun olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmalarda hemşirelik bölümü öğrencilerinin doyum düzeylerinin oldukça yüksek olduğu (Ak, 2017), aldıkları eğitimden memnun olduğu bildirilmiştir (Balci-Yangın & Kırca, 2013). Bunun yanında hemşirelik eğitim içeriğinin ve uygulamalarının yetersiz olduğu (Gezer & Temel, 2019; İplikçi ve ark., 2019), düşük öz yeterlik algısı, kaygı, stres, bitkinlik ve kötü ruh hali gibi negatif fizyolojik değişimlere sebep olabilece-

ği gibi tam tersi olarak stres, bitkinlik ve kaygı gibi faktörler düşük öz yeterliğin göstergesi olarak algılanabilir (Sakız, 2013). Plemmons ve arkadaşlarının (2018) hemşirelik öğrencileri üstünde özel eğitim birimi, harmanlanmış, geleneksel, üç farklı klinik öğretim modelinin öz yeterliğe etkisini değerlendirdiği çalışmada, özel öğrenim modelinin klinik öz yeterliği ve ekip sürecine yönelik tutumu daha olumlu etkilediği belirlenmiştir. Tüm eğitim düzeylerinde olduğu gibi yükseköğretimde de öğrenci beklentileri hangi düzeyde karşılanırsa öz yeterlik, başarıları ve doyum düzeyleri o derece etkilenir.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin GÖYÖ puan ortalamaları, okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurabilmede yeterli olduğunu belirtenler ile yetersiz olduğunu belirtenlere göre anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0.05$). Tel ve Atalay'ın (1999) yaptıkları bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yarısından fazlası hekim ve hemşirelerle ilişkilerde zorlandıklarını belirtmişlerdir (Tel & Atalay, 1999). Diğer bir çalışmada, klinik uygulama sırasında sorun yaşadığını belirten hemşirelik öğrencilerinin hem iletişim hem de empatik eğilim ortalama puanları düşük bulunmuştur (Tutuk ve ark., 2002). Uygulama ortamında iletişim sorunu yaşadığını belirten öğrencilerin kaygı nedeniyle öz yeterlik algılarının düşük olabileceği düşünülebilir. Nitekim öz yeterlik algı düzeyleri yüksek olan öğrencilerin kaygı düzenin azaldığı belirtilmektedir (Açıksöz ve ark., 2016). Bu bilgiler ışığında araştırmamızdaki hemşirelik öğrencilerinin, okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurabilmek için yeterli olduğunu belirtenlerin öz yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre okulda verilen teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulduğunu ifade eden öğrencilerin GÖYÖ'nden aldıkları puan ortalaması, uygulama şansı bulamadığını belirtenlere göre anlamlı düzeyde farklı ve yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Öz yeterlik kuramı, insanların ne kadar başarılı olabilecekleri konusunda kendilerine olan inançlarının, performans ve motivasyonun bir bölümünü şekillendirdiği düşüncesine dayanır (Bandura, 1982). Yeterlik beklentileri kişilerin belirli bir bağlamdaki yetenek ve kapasitelerine yönelik algılarına temellenmiş inançlarını ifade etmektedir (Aypay, 2010). Bu bağlamda araştırmamızda hemşirelik öğrencilerinin teorik bilgilerini mesleki uygulama bire bir uygulama şansının, kendilerine olan inançları ile bağlantılı olarak şekillendiği düşünülebilir. Dolayısıyla kendine olan inancı yüksek olan öğrenciler bilgilerini uygulamaya koymada daha başarılı oldukları söylenebilir.

Bu araştırmada, uygulama yerinde hastaların stajyere güven duyduğunu belirten öğrencilerin GÖYÖ puan ortalamaları güven duymadığını belirtenlere göre anlamlı derecede yüksektir ($p<0.05$). Bu bulguya göre, uygulama yerinde hastaların hemşirelik öğrencilerine güvendiğini düşünen öğrencilerin öz yeterlik dü-

zeylerinin daha yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Yapılan bir çalışmada önceki başarıları ne olursa olsun öz yeterliği yüksek öğrencilerin daha çalışkan oldukları, zorluklar karşısında daha dirençli, iyimser ve daha az kaygılı ve akademik anlamda daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır (Arseven, 2016). Genel öz yeterliği yüksek olan bireyler amaç belirleme ve bu amaçlara ulaşmada daha başarılı amaçlarına ulaşan bireyler yaşamdan doyum almada daha yüksek düzeydedirler (Yılmaz-Yiğit & Kaşarcı, 2012). Bu bilgilere dayanarak, genel öz yeterliği yüksek olan öğrencilerin, hastaların kendilerine daha çok güven duyduğunu düşünmeleri beklenen bir sonuç olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda; hemşirelik öğrencilerin yarıdan fazlasının haftalık mesleki uygulama süresinin okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurmak için yeterli olmadığını düşündükleri görüldü. Öğrencilerin, mesleki uygulamanın kendilerine tecrübe kazandırdığı ve okulda verilen teorik eğitim konuları ile mesleki uygulamanın birbiri ile uyumlu olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşıldı. Ancak öğrencilerin yarıdan biraz fazlasının teorik eğitimi mesleki uygulamada bire bir uygulama şansı bulamadığı ve okulda verilen teorik eğitimi yeterli bulmadıkları ortaya konuldu.

Araştırmadaki hemşirelik öğrencilerinin GÖYÖ'nden aldıkları toplam puan ortalamasının oldukça yüksek olduğu, okulda verilen teorik eğitimin hastalarla etkili iletişim kurabilmede yeterli olduğu, uygulamada bire bir uygulama şansı bulunduğunu ifade eden ve uygulama yerinde hastaların stajyere güven duyduğunu düşünen öğrencilerin GÖYÖ puan ortalamalarını anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konuldu.

Hemşirelikte teorik eğitimin mesleki uygulama ile desteklenmesinin hemşirelik bakım kalitesini artırarak hasta bakım çıktılarını iyileştirmedeki önemi göz önüne alındığında mesleki uygulamanın öğrencilere teorik eğitim konularını bire bir uygulama şansı veren klinik ya da birimlerde yaptırılması önerilebilir. Bunun yanında öğrencilerin öz yeterlik algılarını geliştirecek uygulamalar planlanması ve yürütülmesi önerilebilir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkısı

Çalışma konsepti/ Tasarımı: A.Ç., B.S. Veri toplama: A.Ç., B.S. ve MTI. Veri

analizi ve yorumlama: B.S. ve MTI. Makalenin yazım aşamasında, eleştirel düşünce ve revizyonunda: A.Ç., B.S. ve MTI.

KAYNAKLAR

- Açıksöz, S., Uzun, Ş. & Arslan, F. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinde Öz Yeterlilik Algısı İle Klinik Uygulamaya İlişkin Kaygı ve Stres Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *Gülhane Tıp Derg*1(58):129-135.
- Ak, B. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçim Nedenleri ve Öğrenim Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Hemşirelik Bölümü. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.
- Akyüz, A., Tosun, N., Yıldız, D. & Kılıç, A. (2007). Klinik öğretimde hemşirelerin, kendi sorumluluklarına ve hemşirelik öğrencilerinin çalışma sistemine ilişkin görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6):459-464.
- Alparslan, Ö. (2017). Ebelik ve Hemşirelik Öğrencileri Gözüyle Klinik Uygulamalar, Okul-Hastane İşbirliği. *J Contemp Med*, 7(4): 365-372.
- Arseven, A. (2016). Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19): 63-80.
- Aydın, M. F. & Argün, M. Ş. (2010). Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Hastane Uygulamalarından Beklentileri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(4) :209-213.
- Aypay, A. (2010). The Adaptation Study of General Self-Efficacy (GSE) Scale to Turkish Inonu University *Journal of The Faculty of Education*, 11(2):113-131.
- Balcı-Yangın, H. & Kırca, N. (2013) Antalya Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1):78-94.
- Bandura, A. (1982). Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2):122-147.
- Bandura, A. (2010). Self-efficacy. *The Corsini encyclopedia of psychology*, 1-3.
- Bayındır-Çevik, A., Demirci, A. & Güven, Z. (2015). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Eğitim Sırasında Yaptıkları İlaç Uygulama Hataları ve Tıbbi Hata Farkındalıkları. *ACU Sağlık Bil Derg*, 3:152-159.
- Boztepe, H. & Terzioğlu, F. (2013). Hemşirelik Eğitiminde Beceri Değerlendirme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(1): 57.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. *Actoranalysis: Basic Concepts and Using to Development Scale*, 32(32):470-483.
- Çamveren, H., Arslan-Yürümezoğlu, H. & Kocaman, G. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin İlk Uygulama Gününe İlişkin Deneyimleri: Bir Yansıtıcı Düşünce Etkinliği. Hemşirelik Eğitiminin Geleceği II: Ölçme Değerlendirme, Program Değerlendirme, Sürekli İyileştirme. Sempozyum Kitabı, s.29. 4-6 Eylül 2019, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi/İzmir.
- Dikmen, Y., Denat, Y., Başaran, H. & Filiz, N. Y. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3):206-213.

- Dutule, C., Wright, N. & Beauchesne, M. (2011). Virtual Clinical Education: Going the Full Distance in Nursing Education. *Newborn and Infant Nursing Reviews* 11(1):43-48. Doi: 10.1053/j.nainr.2010.12.008
- Gedük-Aydemir, E. (2018). Hemşirelik mesleğinin gelişen rolleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(2):253-258.
- Gezer, N. & Temel, E. (2019). Yapılandırılmış Vaka Çalışması Oturumlarının Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Performans Öz Yeterliliğine Etkisi. *Hemşirelik Eğitiminin Geleceği II Sempozyumu: Ölçme Değerlendirme, Program Değerlendirme, Sürekli İyileştirme. Sempozyum Kitabı*, s.9. 4-6 Eylül 2019, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi/İzmir
- Henderson, A., Harrison, P., Rowe, J., Edwards, S., Barnes, M., & Henderson, S. (2018). Students Take The Lead For Learning In Practice: A Process For Building Self-Efficacy Into Undergraduate Nursing Education. *Nurse education in practice*, 31(19): 14-19.
- İplikçi, F., Karakaş, M. Ö., Ağış, D., Altun, L., Tıkız, S., Gezer, N., Kunter, D. & Yöner Amaç, H. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamada Yaşadıkları Sorunlar: Derleme. *Hemşirelik Eğitiminin Geleceği II Sempozyumu: Ölçme Değerlendirme, Program Değerlendirme, Sürekli İyileştirme. Sempozyum Kitabı*, s. 47. 4- 6 Eylül 2019, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi/İzmir.
- Kahyaoğlu-Süt, H., Demir, N. G. & Özer, B. (2015). Klinik Uygulamaya Çıkan Öğrenci Hemşirelerin İletişim Becerileri ve Etkileyen Faktörler. *HSP*, 2(2):167-177.
- Karadağ, G., Sapçı, E. & Pekmezci, S. (2015). Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitim ve Meslek Yoluyla Düşünceleri ve Beklentisi. *Gaziantep Med. J.* 21(1):26-31.
- Kılıçhan, B., Çadır, B. & Bayar, B. (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamaya Yönelik Düşünce ve Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. *Preventive Medicine Bulletin*, 8(1):37-42.
- Kır-Biçer, E. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Hasta Güvenliğine İlişkin Görüşleri ve Klinik Uygulamada Tanık Oldukları Tıbbi Hataların İncelenmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 1(7):65-77.
- Kim, Y., Park, H., Hong, S. S., & Chung, H. J. (2018). Effects Of A Neonatal Nursing Practice Program On Students' Stress, Self-Efficacy, And Confidence. *Child Health Nursing Research*, 24(3): 319-328.
- Özputat, F. (2016). Öz yeterlilik Düzeyi İle Sağlıklı Yaşam Arasındaki İlişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4):37-44.
- Perry, C., Henderson, A. & Grealish, L. (2018). The behaviours of nurses that increase student accountability for learning in clinical practice: An integrative review. *Nurse Education Today*, 65:177-186.
- Plemmons, C. Clark, M., & Feng, D. (2018). Comparing Student Clinical Self-Efficacy And Team Process Outcomes For A DEU, Blended, And Traditional Clinical Setting: A Quasi-Experimental Research Study. *Nurse Education Today*, 1(62):107-111.
- Polat, Ş., Ayyıldız-Erkan, H., Çınar, G. & Afşar-Doğrusöz, L. (2018). Bir Üniversite Hastanesinde Klinik Uygulama Yapan Öğrenci Hemşirelerin Uygulama Alanlarına Yönelik Görüşleri. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(2):64-74.
- Sakız, G. (2013). Başarıda Anahtar Kelime: Öz-yeterlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1):185-209.
- Savcı, C., Şerbetçi G. & Kılıç, Ü. (2019). Sağlık disiplini öğrencilerinin, klinik uygulama alanlarında sorun yaşama durumları ve beklentilerinin belirlenmesi. *Türkiye Klinikleri J Health, Sci.*4(3):315-322.

- Schwarzer, R. Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, S., & M. Johnston (Eds.), Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs (pp. 35-37). Windsor, UK: NFER-NELSON.
- Seyhan-Ak, E., Kandemir, D., Ayoğlu, T. ve Ayhan, M. K. (2019). The opinions and practices of nursing students about preoperative patient safety. *FNJN Florence Nightingale Journal of Nursing*, 27(1), 26-37. <https://doi.org/10.26650/FNJJN418383>
- Sönmez, M. & Gürlek-Kısacık, Ö. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Hemşirelere İlişkin Görüş ve Beklentilerinin Belirlenmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(7):384-385.
- Şentürk-Erenel, A. (2008). Hemşirelik Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin ve Hemşirelerin İntörnlük Uygulamasına İlişkin Görüşleri, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(2):16-25
- Taşçı, K. D. (2006). Hemşirelik Öğrencilerinin Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Dersi Klinik Uygulamasına Yönelik Değerlendirmeleri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(3): 201-209.
- Taştekin, A., Türkdönmez, B., Güler, M., Yılmaz, A. & Erşahan, T. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Ortamdaki Doyum Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *F.N. Hem. Derg.*, 24(1): 24-29.
- TC. Sağlık Bakanlığı (SB). (2020) Türkiye'de Hemşire Sayısı. Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/turkiyede-kac-saglik-personeli-var-bakan-koca-5739923> Erişim Tarihi: 04/09/2020.
- Tel, H. & Atalay, M. (1999). Hekim- Hemşire Ve Öğrenci Hemşire Arasındaki İletişim Olgusunun İrdelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, A. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu, Erzurum.
- Tosun, N., Oflaz, F., Akyüz, A., Kaya, T., Yava, A., Yıldız, ve ark. (2008). Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin İntörn Eğitim Programından Beklentileri İle Program Sonunda Kazanım ve Önerilerinin Değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 50:164-171.
- Tutuk, A., Al, D. & Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6 (2):36-41.
- Türe, A. (2019). Hemşirelerde Öz Yeterliliğin Girişimci Davranışa Etkisi Ve Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11):86-107.
- Uysal, İ. ve Kösemen-Sarıça, S. (2013). Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlilik İnançlarının İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2):217-226.
- Ünver, V., Başak, T., Yüksel, Ç., Güvenç, G., Ayhan, A., Köse, G. ve ark. (2014). Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerine Verilen Hemşirelikte Akılcı İlaç Uygulamaları Kursunun Etkinliğinin Hasta Güvenliği Kapsamında Değerlendirilmesi. *DEUHYO ED*, 7(4):285-290.
- Yılmaz, E., Yiğit, R. & Kaşarçı, İ. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Özyeterlilik Düzeylerinin Akademik Başarı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23):371-388.
- Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK). (2020). Yüksek Öğretim Program Atlası. Erişim Adresi: <https://yokattlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php> Erişim Tarihi: 09/07/2021.

